

Tomasz JASTRZĄB*

TEORIA KOMPOZYCJI W ARCHITEKTURZE – ASPEKTY EDUKACYJNE

Edukacja w zakresie kompozycji to z jednej strony możliwość poznania założeń teoretycznych, analiza reguł i zasad wykorzystywanych w dawnej oraz współczesnej architekturze. To znajomość rozwiązań formalnych i przestrzennych charakterystycznych dla różnych konwencji, kierunków czy stylów. Z drugiej strony to proces specyficznego uwrażliwienia na kwestie dotyczące estetyki, harmonii czy proporcji. To próba obudzenia tkwiących w nas talentów, predyspozycji i możliwości – odkrywania potencjału, o którym nie wiemy i którego nie wykorzystujemy. To łączenie działań racjonalnych z intuicyjnymi. To zdobywanie wiedzy, a jednocześnie poznawanie samych siebie.

Słowa kluczowe: teoria kompozycji w architekturze, edukacja architektoniczna

1. WPROWADZENIE

Współczesna architektura obfituje w różnego rodzaju innowacyjne kierunki. Akcentowane są nurty związane z rozwojem technologii, ochroną środowiska naturalnego czy optymalizacją energetyczną. Dynamicznym przeobrażeniom towarzyszy zmiana kryteriów wartościowania dzieł architektonicznych. Zauważalne jest przyzwolenie na dużą swobodę w doborze konwencji formalnych i stylistycznych. Podejmowane decyzje wydają się dziełem przypadku. Akceptowane są propozycje pozbawione czytelnych zasad. Kwestie dotyczące kompozycji wydają się nieco marginalizowane, czego efektem jest coraz większy chaos przestrzenny i informacyjny naszych miast. Z uwagi na zauważalne, niekorzystne tendencje zasadne wydaje się przypomnienie reguł stosowanych w przeszłości i ich konfrontacja z obecnie stosowanymi. Mimo spadku popularności zależności kompozycyjne należą do fundamentalnych zagadnień w procesie kształtowania przestrzeni.

---

* Politechnika Poznańska, Wydział Architektury, Instytut Architektury, Urbanistyki i Ochrony Dziedzictwa. ORCID: 0000-0001-7634-8909.

W powszechnie stosowanych definicjach kompozycja opisywana jest jako umiejętność łączenia ze sobą elementów w taki sposób, aby tworzyły spójną, skończoną całość. Celem jest osiągnięcie zamierzonego efektu twórczego przez odpowiednie dobieranie brył, kształtów, proporcji, kolorów, faktur. Ważne jest uzyskanie efektu oddającego zakładane przez twórcę idee czy wartości. Kompozycja to zbiór zasad pozwalających na projektowanie zgodnie z kanonami estetycznymi obowiązującymi w danej epoce. Ich uwzględnienie pozwalało na eliminację podstawowych błędów projektowych. Podobnie jak formę kompozycję definiują zależności artystyczne i morfologiczne. Te pierwsze są związane z pięknem i decydują o odczuciach, emocjach i wrażeniach. Drugie dotyczą systemu przestrzennego, geometrii i wymiarów [Niezabitowski 2017]. Popularną praktyką komponowania architektury w przeszłości było wykorzystywanie różnego rodzaju metod opartych na zależnościach matematycznych. Ludzie poszukiwali inspiracji, wzorców i form idealnych w otaczającym świecie. Bez względu na zmieniające się doktryny punktem odniesienia był człowiek traktowany jako podstawowa miara tworzonego układu. Istotna była nie tylko jego fizyczność, ale i możliwości percepcyjne oraz poznawcze. W efekcie stosowania różnych metod i środków wyrazu powstają odmienne konfiguracje przestrzenne. Wywołują one zróżnicowane reakcje odbiorców. Są źródłem pozytywnych lub negatywnych emocji związanych z poczuciem porządku i chaosu, równowagi i ekspresji, harmonii i dysharmonii. Rezultatem działań są wielowątkowe założenia o przeciwstawnych cechach, w których można wyróżnić kompozycje otwarte i zamknięte, statyczne i dynamiczne, symetryczne i asymetryczne, horyzontalne i wertykalne itd. Charakterystycznym zjawiskiem współczesnej architektury jest szeroko rozumiana tolerancja. Można wręcz odnieść wrażenie, że proponowane rozwiązania są niezależne od jakichkolwiek zasad. Lansowane konwencje są często efektem bezkrytycznego, bezrefleksyjnego naśladownictwa powszechnie stosowanych wzorców. Kopiowane są rozwiązania kreowane przez gwiazdy światowego designu i architektury. Nie brakuje oczywiście przykładów wybitnych i oryginalnych. Dużą rolę odgrywają w takich przypadkach autorskie wizje kształtowania przestrzeni. Pod uwagę bierze się nie tylko ład przestrzenny, charakter miejsca czy program, ale także symbolikę oraz indywidualne skojarzenia i doświadczenia projektanta. Mimo ciągłych transformacji wiele klasycznych definicji pozostaje nadal aktualnych. Inne ewoluują i stanowią punkt wyjścia nowych idei. Architektura w tradycyjnym ujęciu przedstawiana była jako jedność konstrukcji, funkcji, formy. Miała być trwała, użyteczna i piękna. Równowaga między wymienionymi elementami jest jednak coraz częściej kwestionowana. Czasami funkcja staje się ważniejsza aniżeli forma i odwrotnie. Dla jednych wartością jest umiar i prostota, dla innych wręcz przeciwnie. Uproszczenia oznaczają brak atrakcyjności i niską wartość dzieła. Artykułowane obecnie teorie mówią o zaniku pojęcia stylu w architekturze. Stan ten bywa także interpretowany jako konsekwencja wyjątkowej dynamiki rozwojowej obecnych czasów. To dowód na różnorodność poglądów i postaw. Ostatnie półwiecze przyniosło wiele różnych propozycji w zakresie formalnym i kompozycyjnym. Współczesna architektura jest kola-

zem, w którym można odnaleźć elementy wcześniej występujących trendów przemieszane z aktualnie modnymi nurtami. Naturalną praktyką jest łączenie wielu konwencji o zróżnicowanych cechach: z jednej strony prostota i homogeniczność, z drugiej złożoność i różnorodność. Sposób definiowania przestrzeni i teoretyczne uzasadnienia takich a nie innych rozwiązań ulegają cyklicznym przemianom.

Roli i znaczeniu kompozycji we współczesnej architekturze towarzyszy wiele wątpliwości. Czy w sytuacji szybkich przeobrażeń i przemijalności mody ma sens analiza zależności i uwarunkowań kompozycyjnych? Czy jest potrzebna i czy warto się nią zajmować w czasach tzw. płynnej rzeczywistości, kiedy wszystko wydaje się względne i krótkotrwałe? Autor jest przekonany, że zdecydowanie tak. Właśnie teraz, wobec tak dużej „swobody wypowiedzi” często graniczącej z chaosem, istnieje potrzeba uporządkowania kwestii związanych z kompozycją w ujęciu praktycznym i teoretycznym. Warto porównać różne punkty widzenia, stare zasady z najnowszymi. Działania te mają szczególne znaczenie dla młodych adeptów zawodu. Znajomość podstawowych praw i zasad może być sposobem na uniknięcie rażącego błędów. Może służyć weryfikacji podejmowanych decyzji projektowych. Może stwarzać podstawy do formułowania alternatywnych rozwiązań. Powszechnym zjawiskiem jest brak świadomości co do hierarchii ważności. Co w kształtowanej formie czy przestrzeni jest bardziej istotne, a co mniej? Które elementy powinny być nadrzędne, a które mają stanowić ich uzupełnienie? Problemem jest brak świadomości roli części w tworzeniu całości i odwrotnie. Sztuką jest podejmowanie właściwych decyzji. Tworzenie nie zawsze musi polegać na dodawaniu elementów i budowaniu struktur o wysokim poziomie złożoności. To często umiejętność ograniczania, selekcji i odejmowania. Wybór optymalnego rozwiązania to także wielowariantowość, zdolność kształtowania układów o zróżnicowanych cechach. To łączenie działania opartego na wiedzy i intuicji, logice i emocjach. Wiedza z zakresu teorii kompozycji daje możliwość improwizacji, mieszania konwencji, „cytowania” dzieł znanych twórców.

2. ZADANIA – PROBLEMY – INTERPRETACJE

Poznanie zależności kompozycyjnych w architekturze na początku edukacji odnosi się do kwestii fundamentalnych. Dotyczą one elementarnych środków kształtowania formy i przestrzeni. Najczęściej odwołują się do prostych figur geometrycznych, wykorzystują podstawowe zasady i zależności. Działania mają charakter ogólny, nierzadko abstrakcyjny. Mimo stosunkowo ograniczonego zakresu zadań ich realizacja wymaga wysiłku intelektualnego, podejmowania jednoznacznych decyzji, uzasadnienia przyjętych założeń. W trakcie projektowania ujawniają się indywidualne skłonności do określonych form, połączeń czy konfiguracji. Autorzy mają dużą swobodę w formułowaniu odpowiedzi, w rozwiązywaniu problemów. Mają okazję do wyrażania własnych upodobań i ich konfrontacji z innymi propozycjami. Bardzo często, na tym etapie nauki, dochodzi do swego rodzaju

dysonansu poznawczego. Nasz punkt widzenia, nasze koncepcje i idee nie zawsze znajdują zrozumienie u innych, są nieczytelne i źle odbierane. Pojawiają się wątpliwości co do ich wartości. Nasuwają się refleksje dotyczące potrzeby weryfikacji własnych poglądów, a w dalszej kolejności konieczności doskonalenia, kompromisu, zrozumienia błędów. Celem edukacji jest reagowanie na tego typu sytuacje, akcentowanie problemów i szukanie właściwych rozwiązań i odpowiedzi. Zróżnicowana tematyka zadań jest okazją do sprawdzenia umiejętności studenta w odniesieniu do różnych aspektów związanych z projektowaniem. Ćwiczenia stanowią swego rodzaju test na wrażliwość, kreatywność, abstrakcyjne myślenie. Oczekiwane są odpowiedzi syntetyczne i jednoznaczne, a jednocześnie oryginalne i atrakcyjne. Istotne jest zrozumienie tematu i jego właściwa interpretacja.

Ćwiczenie 1 – punkt, linia i płaszczyzna jako kompozycja zrównoważona płaska i kompozycja dynamiczna przestrzenna.

Jedną z głównych umiejętności architekta jest wyobraźnia przestrzenna albo inaczej – świadomość relacji, jakie zachodzą pomiędzy elementami kompozycji w przestrzeni. Relacje te na początkowym etapie projektowania zapisywane są w postaci rysunku płaskiego. Transformacja układu dwuwymiarowego w strukturę przestrzenną może przybierać różne formy. Kompozycja płaska – zrównoważona, przedstawiona w postaci przestrzennej – może tworzyć układ dynamiczny. Dzięki odpowiedniemu łączeniu elementów i umiejętnym przekształceniom tworzone są kompozycje o wyraźnie odmiennych cechach.

Ryc. 1. *Punkt, linia, płaszczyzna*, L. Liedke, I rok, AW WAPP, 2021

Ćwiczenie 2 – kompozycja złożona z płaszczyzn posadzki i ścian.

Płaszczyzny stanowią podstawowe elementy struktur przestrzennych. Zależności między płaszczyznami ścian, posadzki i nadwieszenia decydują o charakterze wnętrza. Płaszczyzny są elementami niejednorodnymi i wielowymiarowymi. W ich konstruowaniu często wykorzystywane są układy modułowe. Mogą one być poddawane przekształceniom. Transformacja modułu przyczynia się do zwiększenia różnorodności kompozycji, a jednocześnie pozwala zachować jej spójność.

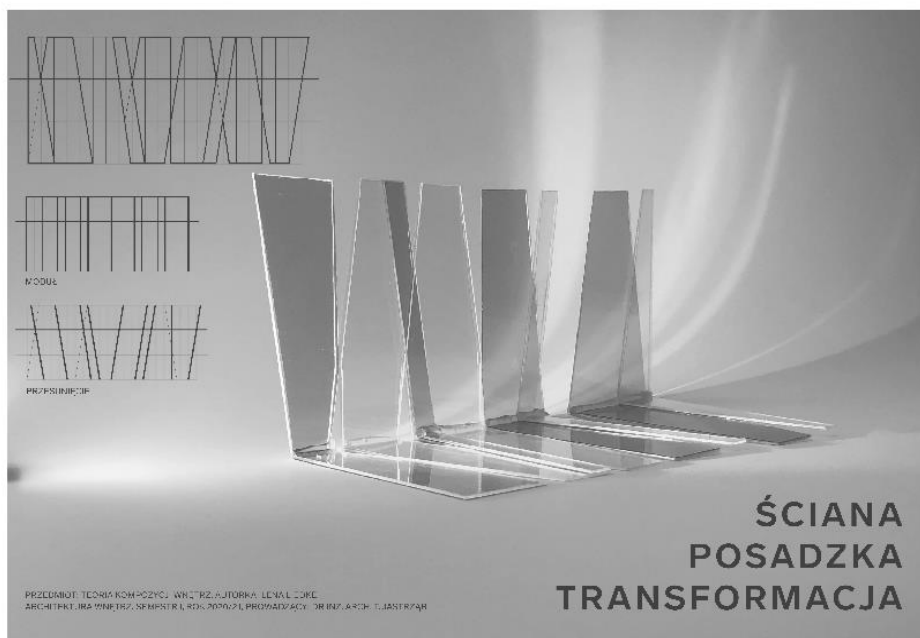
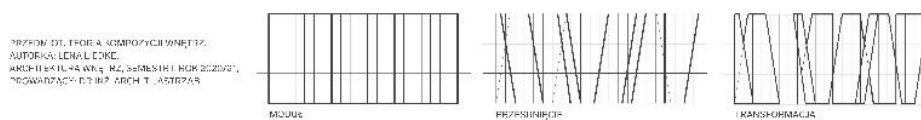
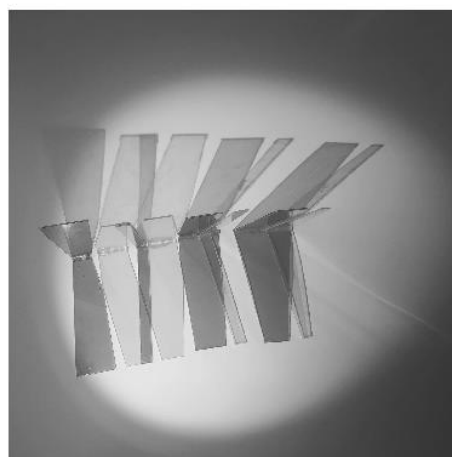

Ryc. 2. *Płaszczyzna ściany i posadzki*, D. Bukowska, I rok, AW WAPP, 2021

Ryc. 3. *Płaszczyzna ściany i posadzki*, M. Domagalska, I rok, AW WAPP, 2021

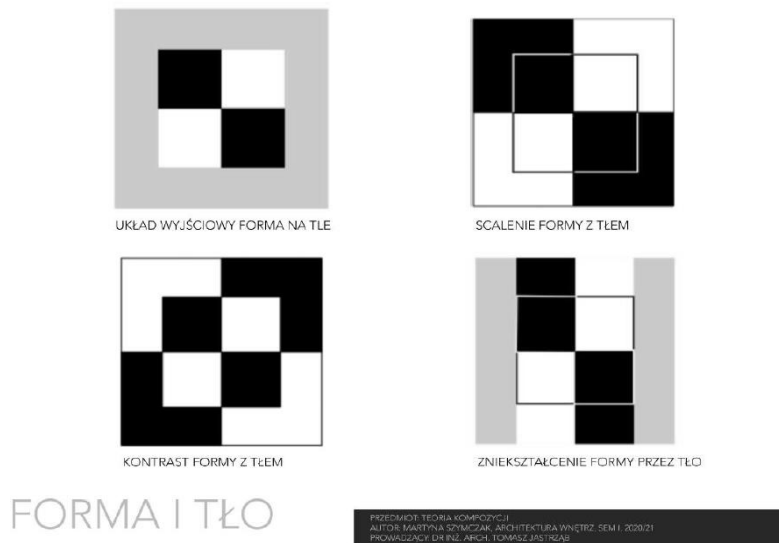
ŚCIANA / POSADZKA / TRANSFORMACJA

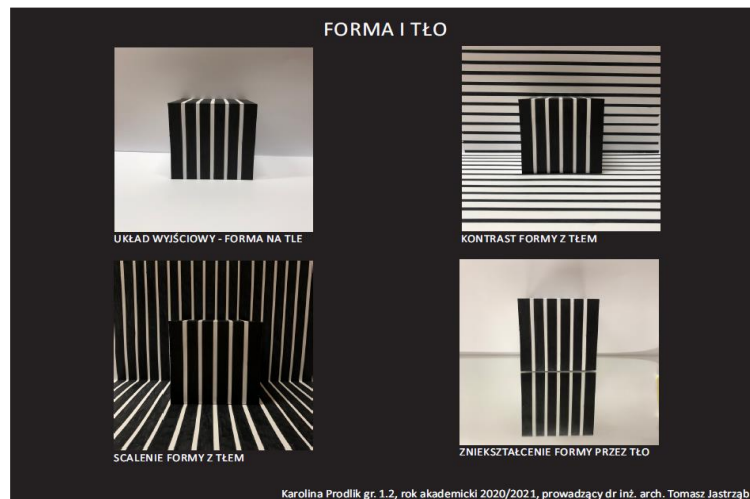
Ryc. 4. *Plaszczyzna ściany i posadzki*, L. Liedke, I rok, AW WAPP, 2021

Ćwiczenie 3 – forma i tło.

Każda forma ma tło. Rodzaj tła decyduje o odbiorze formy. Ma wpływ na jej postrzeganie. W zależności od sposobu aranżacji tła zmienia się nasza ocena formy. Mimo tego, że pozostaje ona fizycznie niezmienna, możemy doświadczać wrażenia jej przekształcenia. Może zachodzić efekt kontrastowania, scalenia czy zniekształcenia formy przez zmianę tła.

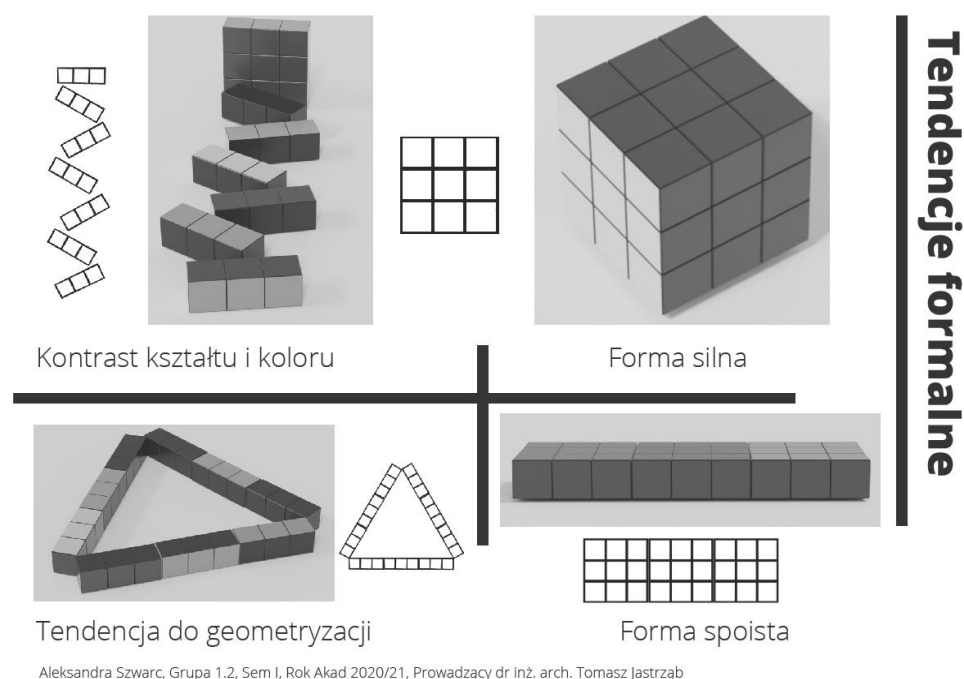
Ryc. 5. *Forma i tło*, M. Szymczak, I rok, AW WAPP, 2021

Ryc. 6. *Forma i tło*, K. Prodlík, I rok, AW WAPP, 2021

Ćwiczenie 4 – tendencje formalne w architekturze.

Sposobem na porządkowanie form i struktur przestrzennych jest stosowanie układów zgodnych z naszym „wewnętrznym ja”. W naszej świadomości, w naszej psychice istnieją skłonności do wybranych konfiguracji, do specyficznych połączeń. W procesie projektowania wykorzystujemy świadomie lub intuicyjnie układy zgeometryzowane, formy silne, dążymy do spistości kompozycji, a w uzasadnionych przypadkach szukamy kontrastu kształtu i koloru.

Ryc. 7. Ćwiczenie *Tendencje formalne*, A. Szwarz, I rok, AW WAPP, 2021

Ćwiczenie 5 – prawa kompozycji.

Wiedza na temat podstawowych praw kompozycji ułatwia podejmowanie decyzji projektowych. Może być pomocna w sytuacjach wątpliwych i dwuznacznych. Prawa obowiązujące w przeszłości są uzupełniane przez nowe zależności. Stanowią one odzwierciedlenie zmian, jakie następują w sposobie kształtowania przestrzeni. Charakterystycznym zjawiskiem są różnego typu przewartościowania. Dawne zasady znajdują współczesne odpowiedniki – prawo hierarchii jest zastępowane prawem równorzędności znaczeń, prawo punktacji – regułą nieograniczonej kontynuacji i przenikania, a prawo rytmu zastępuje mutacja modułu.

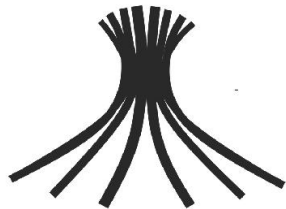
Prawa kompozycji

Katedra w Brasillii

Synagoga w Mainz

Prawo rytmu

Prawo mutacji rytmu

Aleksandra Szwarc, gr. 1.2, Sem I, Rok Akad 2020/21, Prowadzący dr inż. arch. Tomasz Jastrząb, Plansza 1/3

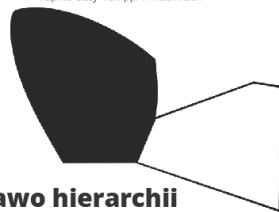
Prawa kompozycji

Kaplica Ciszy Kamppi w Helsinkach

Kaplica w Sumvitg

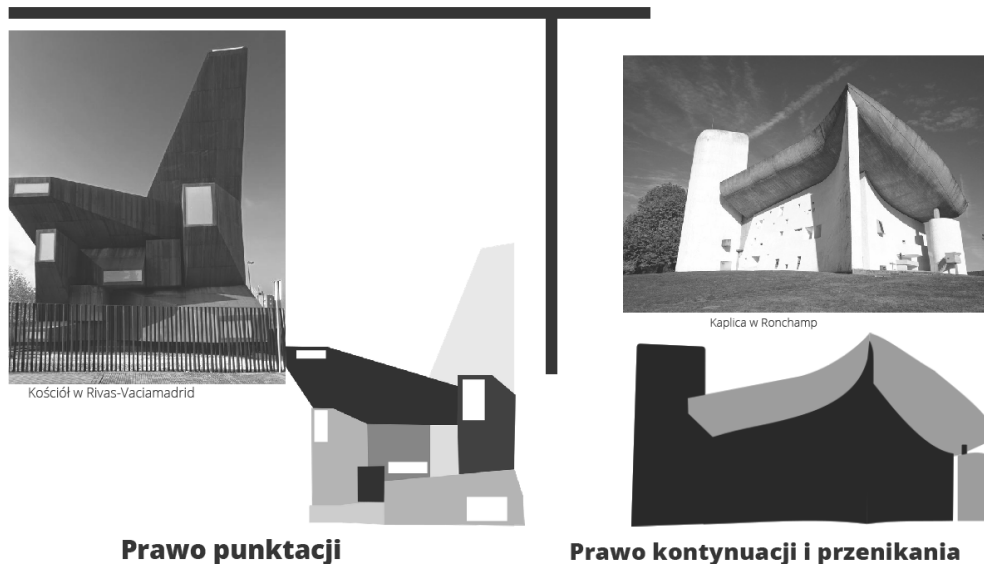
Prawo hierarchii

Prawo równorzędności znaczeń

Aleksandra Szwarc, gr. 1.2, Sem I, Rok Akad 2020/21, Prowadzący dr inż. arch. Tomasz Jastrząb, Plansza 2/3

Ryc. 8. *Prawa kompozycji*, A. Szwarc, I rok, AW WAPP, 2021

Prawa kompozycji

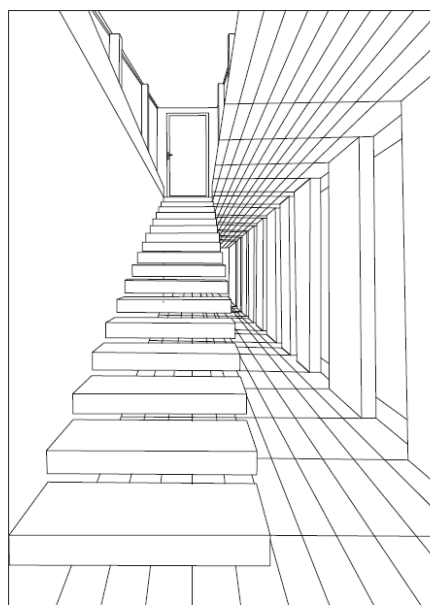

Aleksandra Szwarz, gr. 1.2, Sem I, Rok Akad 2020/21, Prowadzący dr inż. arch. Tomasz Jastrząb, Plansza 3/3

Ryc. 9. *Prawa kompozycji*, A. Szwarz, I rok, AW WAPP, 2021

Ćwiczenie 6 – aranżacja wnętrza prostego.

Podsumowaniem cyklu ćwiczeniowego jest projekt aranżacji prostego wnętrza. Studenci mają okazję zastosować zasady definiowane i poznane w poprzednich zadaniach. Szczegółowym tematem jest przedstawienie wnętrza w dwóch przeciwstawnych pod względem charakteru wariantach. Poszukiwane są kompozycje o zdecydowanie odmiennych cechach. W pierwszym przypadku ma być stworzona kompozycja, w której dzięki odpowiednio zastosowanym rozwiązaniom nastąpi optyczna zmiana gabarytów (wysokości, długości) oraz geometrii (zmiennosc kształtów) wnętrza. Na drugim etapie mają powstać kolejne dwie wersje różniące się klimatem. Celem jest stworzenie układów wyraźnie ze sobą kontrastujących, np. ciepłych i zimnych, dynamicznych i statycznych, horyzontalnych i wertykalnych. W ćwiczeniu mają być wykorzystane proste układy geometryczne. Podkreślone powinny być relacje między płaszczyznami tworzącymi wnętrze. Kwestią decydującą o jakości rozwiązań jest umiejętne wykorzystanie iluzji optycznych oraz artykulacja form sytuowanych na odpowiednim tle.

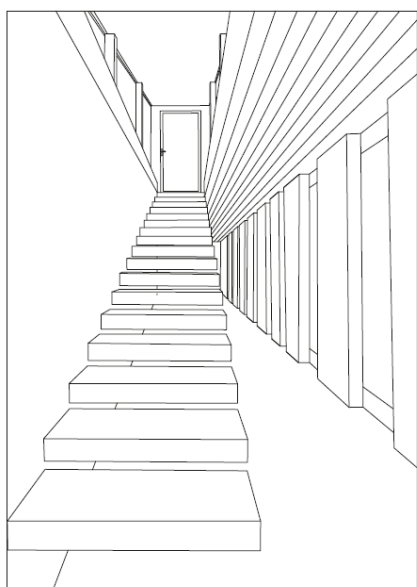

STAN PROJEKTOWANY „KOMPOZYCJA STATYCZNA”

STAN PROJEKTOWANY „KOMPOZYCJA DYNAMICZNA”

Karolina Prodlík gr. 1.2, rok akademicki 2020/2021, prowadzący dr inż. arch. Tomasz Jastrząb

STAN ISTNIEJĄCY

STAN PROJEKTOWANY „OPTYCZNA ZMIANA GABARYTÓW I GEOMETRII”

Karolina Prodlík gr. 1.2, rok akademicki 2020/2021, prowadzący dr inż. arch. Tomasz Jastrząb

Ryc. 10. Aranżacja wnętrza prostego, K. Prodlík, I rok, AW WAPP, 2021

3. OPINIE I UWAGI

Jaki jest efekt działań edukacyjnych? Czego uczą się studenci i jakie umiejętności zdobywają w trakcie wykonywania zadań? Co jest dla nich ważne? Na co zwracają uwagę? Czy ich reakcje i opinie są zbieżne z celami zakładanymi w programie zajęć? Częściową odpowiedzią na pytania mogą być uwagi zebrane w ankiecie przeprowadzonej wśród studentek i studentów. Wnioski są następujące:

- Komponowanie to pobudzanie wyobraźni i nauka kreatywnego myślenia, to przełamywanie własnych ograniczeń:

Przedmiot ten był dla mnie bardzo interesujący i uważam, że bardzo potrzebny. Dzięki niemu nauczyłam się używać wyobraźni i kreatywnie myśleć. Jest to dla mnie niezwykle, jak nasza wyobraźnia może działać, jakie cuda może wymyślać. Nie ukrywam, że na początku kompletnie sobie nie radziłam. Nic nie udawało mi się wymyślić, ale z czasem szło mi coraz lepiej i coraz szybciej. Bardzo polubiłam ten przedmiot i uważam, że jest bardzo przydatny, by otworzyć nasz umysł i pobudzić naszą kreatywność [Katarzyna Miczuga, I rok, AW WAPP, 2021].

- Projektowanie to selekcja pomysłów, które powinny być czytelne dla odbiorcy, to swoboda wypowiedzi i szukanie własnej drogi twórczej:

Wyzwaniem było dla mnie zrozumienie zadawanych tematów. Również przedstawianie swoich pomysłów w sposób zrozumiały dla innych stanowiło dla mnie wyzwanie. Z każdym kolejnym ćwiczeniem jednak zauważyłam, że wychodzi mi to lepiej, a moje pomysły mają coraz mniej błędów. Myślę, że zajęcia bardzo pomogły mi rozwinąć abstrakcyjne myślenie oraz kreatywność. Miałam dowolność w prezentowaniu pomysłów, co skłoniło mnie do próbowania nowych rzeczy, takich jak np. fotografia, grafika, makietowanie, rysunki. Uważam, że przedmiot był bardzo przydatny, zauważam u siebie efekty wynikające z pracy, jaką wykonałam podczas tych zajęć, co jest motywujące do dalszej pracy [Aleksandra Bartczak, I rok, AW WAPP, 2021].

- Różnorodność tematów daje możliwość swobody wypowiedzi; wielość zadań stwarza okazję do szybkiej oceny i analizy po realizacji każdego projektu; wyciąganie wniosków, wskazywanie pozytywnych i negatywnych aspektów rozwiązania mobilizuje do poprawy i zachęca do dalszej pracy:

Kurs z teorii kompozycji był dla mnie przedmiotem wymagającym przede wszystkim organizacji. Osobiście wolę pracować nad jednym, większym projektem cały semestr, chociaż codwutygodniowy termin oddawania prac dawał możliwość zaplanowania sobie czasu, co jest szczególnie istotne dla początkujących studentów. Dodatkowym plusem była różnorodność tematów, dzięki której mogłam wyciągać wnioski w następnych pracach i obserwować swój progres, akceptując równocześnie, że wiele wcześniejszych prac zrobiłabym inaczej [Zuzanna Stuchły, I rok, AW WAPP, 2021].

- Ogólny, abstrakcyjny charakter ćwiczeń zmusza do innego spojrzenia na otoczenie, na rzeczy, na które wcześniej nie zwracało się uwagi:

Uczestnictwo w ćwiczeniach z kompozycji było dla mnie cennym doświadczeniem. Nauczyłam się inaczej postrzegać otoczenie, zaczynając od figur, barw, aż po architekturę. Kompozycja była przeze mnie pojęciem często pomijanym, jednak teraz wiem, że jej poprawność jest bardzo istotnym elementem każdego projektu [Wiktorja Wolna, I rok, AW WAPP, 2021].

- Edukacja w zakresie kompozycji to szukanie nowych rozwiązań, otwieranie się na nowe dziedziny, każde zadanie jest inne; praca nad nimi może uczyć pokory i przyjmowania uwag krytycznych; nauka to gotowość do samodoskonalenia, to umiejętność wyciągania wniosków z własnych porażek i sukcesów; cennym doświadczeniem i inspiracją może być analiza prac innych autorów, uczenie się na cudzych błędach:

Poznałam prawa kompozycyjne oraz zyskałam świadomość otaczającej mnie przestrzeni. Przyznam, że z początku zajęcia nie należały według mnie do najprostszych. Miałam poczucie, że w danym temacie nie można zrobić już nic oryginalnego, gdyż jest już na pewno wyczerpany w stu procentach. Teraz wiem, że to niemożliwe, a moje początkowe podejście wydaje mi się zabawne. Uważam, że praca nad projektami otworzyła mój umysł i dała mi szersze pole widzenia na pojęcie przestrzeni i jej aranżacji. Bez wątplenia poszerzyłam swoje umiejętności o analizę i konstruktywną krytykę swoich prac oraz przyjmowanie jej z pokorą i przekładanie na lepszą jakość projektów. Za bardzo cenną uważam możliwość bycia świadkiem procesu powstawania projektów reszty grupy, dzięki czemu mogłam czerpać inspiracje i uczyć się na udanych oraz tych mniej udanych projektach. Dowiedziałam się również, jaka prezentacja projektu jest najbardziej korzystna dla jego przekazu [Magdalena Domagalska, I rok, AW WAPP, 2021].

- Dobre rezultaty i świadomość rozwoju dają satysfakcję i zachęcają do eksperymentów, do jeszcze większego zaangażowania w prace projektowe:

Cały proces twórczy dotyczący każdego z projektów był dla mnie niesamowicie kreatywny, dający pole do osobistego odbioru tematu, jak i wykonania pracy. Ciągłe poszukiwania i dopracowywania własnej formy rozbudowały moją wrażliwość na pewne niuanse, kształt, to, jak światło pada na daną płaszczyznę, jak zachowują się poszczególne materiały [Paulina Olejniczak, I rok, AW WAPP, 2021].

- Sztuka kompozycji to dostrzeganie zasad, które obowiązują w przestrzeni, to umiejętność zadbania o detale, ale i całość:

Podsumowując swoją pracę na zajęciach z teorii kompozycji, mogę powiedzieć, że zyskałam dużo większą świadomość formy i przestrzeni. Myślę, że bardzo wartościowym aspektem zajęć było zaprezentowanie ćwiczeń na planszach, skupienie się na detalu, kompozycji i spójności, gdzie sposób przedstawienia projektu wizualnie, w atrakcyjny sposób, jest dla klientów bardzo istotny [Jaśmina Paśka, I rok, AW WAPP, 2021].

- Praca nad projektem otwiera umysł na nowe horyzonty, zachęca do innego sposobu myślenia; ważne jest zaangażowanie emocjonalne w projekt, „życie projektem”:

Praca podczas zajęć była zaskakująca. Wydaje mi się, że te zadania otworzyły mój umysł. Nie zawsze wykonanie kompozycji było łatwym zadaniem. Moim zdaniem trudno było przestawić myślenie, aby znaleźć ciekawy pomysł, który byłby odpowiedzią na temat pracy. Jestem jednak zadowolona ze swoich projektów, cieszę się, że udało mi się wkroczyć w inny świat projektowy [Kinga Giemzicka, I rok, AW WAPP, 2021].

4. PODSUMOWANIE

Zagadnienia dotyczące kompozycji, mimo akcentowania i popularyzacji wielu innych aspektów, pozostają ważnym elementem projektowania architektonicznego. Nabierają szczególnego znaczenia w czasach, w których w coraz większym zakresie odczuwalny jest bezład, a regułą jest brak reguł. Edukacja teorii kompozycji stwarza okazję do poznania podstawowych zasad i reguł dotyczących kształtowania formy i przestrzeni. Proces poznania jest próbą porządkowania wiedzy na tematy dotyczące otaczającej nas rzeczywistości. Dla początkujących architektów to okazja do odkrywania swojego potencjału kreatywnego. To zderzenie z własnymi ograniczeniami i świadomość ciągłego doskonalenia. Nauka kompozycji pobudza wyobraźnię i otwiera nowe horyzonty, stwarza podstawy do dalszego rozwoju, zachęca do pracy nad sobą. Komponowanie może być postrzegane jako sztuka analizy i syntezy, umiejętność formułowania jednoznacznych i czytelnych rozwiązań. To konfrontacja starych zasad z nowymi. To nadążanie za zmianami. Zmianami, które są naturalną konsekwencją rozwoju i dowodem na żywotność architektury jako dziedziny reagującej na przemiany współczesnego świata.

LITERATURA

- Basista A., 2006, *Kompozycja dzieła architektury*, Wydawnictwo Universitas, Kraków.
Ching F., 1997, *Architecture: form, space, order*, Van Nostrand Reinhold, New York.
Ciechanowski K., 1974, *Podstawy kompozycji architektonicznej*, Wydawnictwo Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
Niezabitowski A.M., 2017, *O strukturze przestrzennej obiektów architektonicznych*, Wydawnictwo „Śląsk”, Katowice.
Szmidt B., 1981, *Ład przestrzeni*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
Żórawski J., 1973, *O budowie formy architektonicznej*, Wydawnictwo Arkady, Warszawa.

COMPOSITION THEORY IN ARCHITECTURE – EDUCATIONAL ASPECTS**Summary**

On the one hand, education in composition is an opportunity to learn theoretical assumptions, and to analyze the rules and principles used in ancient and contemporary architecture. It is knowledge of formal and spatial solutions characteristic of various conventions, directions or styles. On the other hand, it is a process of specific sensitivity to issues related to aesthetics, harmony or proportion. It is an attempt to awaken our talents, predispositions and possibilities – discovering the potential that we do not know and do not use. It is combining rational and intuitive action. It is learning and getting to know yourself at the same time.

Keywords: composition theory in architecture, architectural education